

A-BASİT FİLLER

Yapım eki almayan, kök durumundaki fiillerdir.
Çekim eki alabilirler çünkü çekim ekleri sözcüğün anlamını, yapısını değiştirmez.

Gel-, yaz-, oku-, sev-, kıvrır-, çevir-, kavuş-bil-, gör-...

*** Dilimizde hem isim hem de fiil kökü olarak kullanılan kelimeler vardır ki bunlara sestesh kökler denir.**
Ağrı, ağrı-; boya, boya-, tat, tat-, eski, eski-,gül, gül-...

Çekimli Halleri de bulunur: Koştuk, geldim, biliyorsun,yazacaksın, okumalılar, sevmeyeceğim, kıvrıdı, çeviriyor, kavuşursun...

B-TÜREMİŞ FİLLER:

Fiil ya da isim soylu kelimelere yapım eki getirilerek yapılan fiillerdir. Kip ve kişi eki atıldıktan sonra yapım eki almış bir gövde geriye kalır.

Ad köklerinden türeyen fiiller

İz-le-	Az-al-	Ev-len-	Baş-la-	Kısa-l-	İnce-l-
Su-sa-	Ben-imse-	Yaş-a-	Beyaz-laş-	Söz-leş-	İz-len-

Yansımalardan türeyen fiiller

Şırıl-da-	Hor-la-	Çat-la-
-----------	---------	---------

Eylem köklerinden türeyen fiiller

Yaz-dır-	Oku-t-	At-ış-	Ak-it-	Sık-ıl-	Yaz-ıl-
Seç-il-	Uç-uş-	Yaz-ış-	Gör-üş-	Yıka-n-	Sev-in-
Tara-n-	Aç-tır-	Yap-tır-	Kaç-ır-	Uç-ur-	Kop-ar-

C. BİRLEŞİK FİLLER

En az iki kelimenin birleşmesiyle oluşan fiillerdir. Üç ayrı şekilde birleşik fiil oluşturulur.

1. Kurallı Birleşik Fiiller:

Bazı kurallar dâhilinde oluşan fiillerdir. İki fiilin belirli kurallara göre birleşmesiyle oluşur. Kısacası "fiil+fiil" şeklindedir. Kurallı birleşik fiiller kendi içerisinde **dörde ayrılır**.

a. Yeterlik Fiili:

Fiil kök ya da gövdelerine "-ebil(mek)" getirilerek yapılır. Cümleye gücü yetme, olasılık gibi anlamlar katar.

Kardeşim, her türlü vasıtayı <u>kullanabiliyor</u> .	(Gücü yetme)
Artık bastonsuz <u>yürüyebiliyormuş</u> .	(Gücü yetme)
Bu soruları yalnız sen <u>çözebilirsin</u> .	(Gücü yetme)
Gelecek yaz çok sıcak <u>geçebilir</u> .	(Olasılık)
Yarın köye <u>gidebilirim</u> .	(Olasılık)
Ahmet bu işi <u>başarabilir</u> .	(Olasılık)
Haftaya getirmek şartıyla kitabı <u>alabilirsiniz</u> .	(İzin verme)

*Daima bitişik yazılır. Yapabil-, gezebil-, okuyabil-...

*Yeterlilik fiilinin olumsuzu üç şekilde yapılır: Alabilirim... (Alamam) (Almayabilirim) (Alamayabilirim)

Yeterlik fiilinin olumsuzu ile geniş zamanın olumsuz şekli birbirine karıştırılabilir.

Yeterlik fiilinin olumsuzu

Ben bu işi yap abil irim Ben bu işi yap a mam.

Geniş zamanın olumsuzu

Ben bu işi yap ar ım. Ben bu işi yan ma m.

b. Tezlik Fiili

Bir fiile "iver(mek)" yardımcı fiili getirilerek yapılır. Cümleye "çabukluk (tezlik), birdenbirelik ve kolaylık ..." anlamı katar.

Gazeteyi yere atıverdi.	(Önem vermeme)
Bana bir çay alıver.	(Tezlik, çabukluk)
Birden karşısına çıkıverdi.	(Apansızın)
Onu bir kenara atıvermişler	(Önemsememe, gelişigüzel yapma)
Beklemediğimiz bir anda çıkageldi	(Apansızın)
Dağ gibi bulaşığı yıkayıverdi.	(Çabukluk)
Öğretmenimiz zor soruyu çözüverdi.	(Kolayca)

Tezlik fiilleri daima bitişik yazılır. Geliver-, yapıver-, okuyuver-, seçiver...

Tezlik fiilinin olumsuzu bu iki şekilde de yapılabilir. Gelivermedi Gelmeyiverdi

c- Sürelik Fiili

Bir fiile "-(e)gel, -(e)kal, -(e)dur" fiillerinin getirilmesiyle oluşur. Cümleye süreklilik ve devam etme anlamı katarlar.

Ol-ager-mek	gidedurmak	şaşakalmak
Bu türkü böyle söylenegelir.		Arkadaşları gidince tek başına kalakaldı.
Çocuk oturduğu yerde uyuyakalmış .		Bakakalırım giden her geminin ardından.
Sen vitrinlere bakadur, ben birazdan gelirim.		Eskiden beri böyle anlatılagelmiş.

Fiil kök veya gövdelerine -a, -e ekleri getirilir. Ortaya çıkan kelime "durmak, kalmak, gelmek" fiilleriyle birleştirilir. Bu tür süreklilik fiilleri daima bitişik yazılır. Uyuyakal-, gidedur-, süregel-...

Sürelik fiilinin olumsuzu genelde yapılamaz. Anlam olarak başka ifadeler kullanılır.

d-Yaklaşma Fiili

Fiil + “-e” + yaz-

Yaklaşma fiilleri bitişik yazılır. Düşeyaz-, öleyaz-... Bu fiillerde “olmadı ama az daha olacaktı, az kalsın oluyordu” anlamları vardır.

Yaklaşma fiillerinin anlamı olumsuzdur. Bu nedenle yaklaşma fiilleri ayrıca olumsuz yapılamaz. Yani bu fiillerin görünümü olumlu, anlamı olumsuzdur.

Merdivenden inerken düşeyazdı.
Az kalsın kolum kırılazacaktı.Neredeyse korkudan öleyazacaktık.
Nerdesin be soğuktan donayazdık burada.“Çeşmimden akan hun ile saçar dolayazdı
Mecliste geçen gece yine kan olayazdı”**2.Yardımcı Eylemlerle Yapılan Birleşik Fiiller:**

İSİM	Yardımcı Fiil
	et-
	ol-
	eyle-
	kıl-

Şeklinde Yapılır. Kelimeler arasında ses olayı varsa da kelimeler bitişik yazılır.

Arkadaşım iş yerini terk etti.
Çocuğa nazar eylediler.Tanıştığımızı memnun oldum.
Sözleri onu rahatsız kıldı.**NOT: ol- yardımcı fiili tek başına da fiil olarak kullanılabilir.**Ben hep sizin yanınızda olacağım.
Bir de arabamız olsa.Bu armutlar daha olmamış.
Yarın aynı saatte burada olun.**Bitişik Yazılan Örnekler:**Tüm olanlara sabrettim.
Çocuk bugün kayboldu.Böyle olacağını hissediyordu.
Tüm olanlara rağmen onu affetmiş.**3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller**

Birleşik fiili oluşturan kelimelerden birinin veya tümünün anlam kaybetmesi ve kelimelerin anlamca kaynaşarak tamamen yeni ve farklı bir anlam kazanmaları sonucu oluşan birleşik fiillerdir.

Şu yollarla yapılır:***Gerçek anlamında bir isim + gerçek anlamının dışında bir fiil**

kendini kaybetmek, hoşuna gitmek, para yemek, şehit düşmek, değer biçmek, deniz tutmak, hasta düşmek, kural koymak, öğüt vermek...

***Gerçek anlamının dışında bir isim + gerçek anlamında bir fiil**

gözünü korkutmak, bileğine güvenmek, ayağına gelmek...

***Tümü gerçek anlamının dışında**

tası tarağı toplamak, deliye dönmek, baş kaldırmak, kalp kırmak, elvermek, varsaymak, öngörmek, başvurmak, vazgeçmek, kan ağlamak, kafa tutmak, göze girmek, abayı yakmak, feleğin çemberinden geçmek...

Bu birleşik fiillerin bir kısmını deyimleşmiş olduğu için burada deyimlerden bahsetmek yerinde olacaktır.Bu sözlerle gönlümü almış mı oldun?
Korktuğu başına gelmiş, arabası bozulmuştu.
Senin yaptığın pire için yorgan yakmak.
Olur olmaz konularla baş ağrıtmayı seversin
Yorgan gitti, kavga bitti.
Çoğu gitti azı kaldı.Kendi düşüncelerinde ayak diriyordu.
Her gördüğüne dudak büküyordu.
İki genç adam boğaz boğaza geldi.
Tut kelin perçeminden.
Dostlar alışverişte görsün.
Atı alan Üsküdar'ı geçti.